

SPECIFIČNOSTI OBAVEŠTAJNE OPERACIJE U PROTIV TERORISTIČKIM I PROTIV POBUNJENIČKIM DEJSTVIMA

Dragan G Živković*

Visoka škola akademskih studija „Dositej“, Beograd

Vojna doktrina, kada su u pitanju dejstva, između ostalih tretira i protiv diverzantska i protiv teroristička dejstva. Kada se govori o operacijama onda se pored ostalih razmatraju i protiv pobunjenička i protiv teroristička operacija. Očito da izostaje deo koji se odnosi na protiv pobunjenička dejstva i njihovo definisanje i sadržaj.

Ovaj rad se u odnosu na protiv teroristička i protiv pobunjenička dejstva zadržava samo na njihovom osnovnom definisanju, klasifikaciji i snagama i sredstvima koja u njima učestvuju i međusobnoj povezanosti ovih dejstava. Ono što je u ovim specifičnim dejstvima posebno značajno jeste prikupljanje podataka u funkciji praćenja stanja, prevencije, predupređenja i borbe sa terorističkim i pobunjeničkim snagama. Svi ti podaci potrebni sistemu odlučivanja o načinu reagovanja, analizi rizika, angažovanju snaga, iniciranje saradnje i slično, mogu se dobiti samo dobro osmišljenom, vrhunski planiranom, organizovanom, koordiniranom i kontrolisanom obaveštajnom operacijom. Zato se u ovom radu poseban akcenat daje na specifičnostima obaveštajne operacije u protiv terorističkim i protiv pobunjeničkim dejstvima, sadržajima njene realizacije, snagama i sredstvima i metodama delovanja.

Ono što se u radu posebno ističe jeste karakter ove obaveštajne operacije koja ima svoja tri pojavna oblika i to: *u periodu do izbijanja terorističkih odnosno pobunjeničkih dejstava, u toku tih dejstava i nakon smirivanja situacije*. U radu se takođe opisuju sadržaji obaveštajno-operativnog rada, način i obim angažovanja ljudi, snaga i sredstava u obaveštajnoj operaciji u protiv pobunjeničkim i protiv terorističkim dejstvima.

Ključne reči: *teroristička dejstva, protiv teroristička dejstva, pobunjenička dejstva, protiv pobunjenička dejstva, obaveštajna operacija*

Uvod

U savremenim međunarodnim odnosima, kada se bezbednost u funkciji odbrane država od agresija, sve više zamenjuje bezbednošću u funkciji bezbednosti i zaštite od prekograničnog kriminala (organizovanog kriminala), raznih oblika terorističkih i

* Van. prof. dr Dragan G. Živković je pukovnik u penziji.

pobunjeničkih dejstava sa različitim motivima, sistem zaštite od ovih dejstava dobija na izuzetnom značaju.

Obaveštajno obezbeđenje Vojske Srbije i srpskog ratišta u celini, sastavni je deo mera, postupaka i aktivnosti na pripremi društva za odbranu i uspešno vođenje rata i integralni deo sistema bezbednosti Republike Srbije od svih oblika njenog ugrožavanja.

Ostvaruje se prikupljanjem, obradom i korišćenjem podataka o neprijatelju, prostoru borbenih dejstava i vremenskim prilikama radi sprečavanja iznenađenja, racionalne upotrebe sopstvenih snaga, efikasnog rukovođenja i komandovanja i postizanja uspeha u oružanoj borbi. Najviši nivo organizovanog i planskog obaveštajnog delovanja *predstavlja obaveštajna operacija*.

Izučavanjem neprijatelja bave se obaveštajno-izviđački organi. Njihov osnovni zadatak je da svojim komandama pribave što detaljnije i pouzdanije podatke o neprijatelju, njegovim ljudskim i privrednim potencijalima. Posebno je značajno pribavljanje podataka o njegovom stanju, mogućnostima i namerama kako bi se zemlja na vreme pripremila za odbranu i sa uspehom upotrebila naše snage u borbenim dejstvima. Za realizaciju tog zadatka obaveštajno-izviđački organi koriste razne izvore obaveštajnih podataka. Jedan od važnijih izvora jeste čovek.

Značaj čoveka kao izvora obaveštajnih podataka, kroz istoriju i danas, ostao je nepromenjen, bez obzira na nagli razvoj i značajne mogućnosti tehničkih sredstava izviđanja. Iako su tehnička sredstva izviđanja u stanju da otkrivaju i prate određene vojne objekte i aktivnosti jedinica KoV, raketnih jedinica, avijacijskih snaga, flotnih sastava i drugo, ona ne mogu samostalno rešiti osnovne zadatke obaveštajnog obezbeđenja, nego su samo deo ukupnog procesa usmerenog na prikupljanje i obradu obaveštajnih podataka. Pri tome se podaci dobijeni tehničkim sredstvima, obaveštajno-operativnom aktivnošću i ostalim načinima prikupljanja obaveštajnih podataka međusobno dopunjuju i potvrđuju.

Istovremeno, strogo čuvane tajne, kao što su planovi razvoja oružanih snaga (OS), razvoj naoružanja, posebno operacijski planovi i podaci koji govore o namerama neprijatelja, ne mogu se prikupljati tehničkim sredstvima izviđanja. Te tajne su u domenu njihovog kreatora – čoveka – saradnika vojno obaveštajne službe (VOS), a zemlje koje su u tehničkoj komponenti inferiorne to jedino mogu nadoknaditi i ublažiti ljudskim faktorom kao izvorom obaveštajnih podataka. Otuda, može se smatrati da obaveštajna aktivnost na principima stvaranja agenture (operativnih veza – saradnika VOS) u stranim zemljama, bez obzira na bilateralne i međunarodne odnose, kao način obaveštajnog obezbeđenja, ostaje trajno u funkciji obezbeđenja svake zemlje.

Operativna aktivnost obaveštajno-operativnih organa obuhvata skup mera i postupaka usmerenih na pronalaženje, razvoj, obuku i vaspitanje i korišćenje pogodnih lica – operativnih veza u zemlji i na stranim teritorijama za prikupljanje obaveštajnih podataka i materijala, kao i na drugim zadacima od interesa za vojno obaveštajnu službu i uspešno obaveštajno obezbeđenje. U širem smislu to znači rad sa raznim kategorijama operativnih veza, koje se posredno ili neposredno angažuju na zadacima obaveštajnog obezbeđenja. U užem smislu obuhvata rad sa mrežom saradnika na stranoj teritoriji kao najvrednijim izvorima obaveštajnih podataka, uz primenu maksimalnih mera bezbednosti i tajnosti u radu.

Kao način prikupljanja obaveštajnih podataka, operativna aktivnost obaveštajno-operativnih organa ima važnu funkciju u obaveštajnom obezbeđenju vojske u miru, kriznim situacijama, u periodu neposredne ratne opasnosti i ratu.

Kad se govori o obaveštajnoj delatnosti u funkciji borbe protiv organizovanog kriminala, terorizma i pobunjeničkih dejstava, situacija je daleko složenija. Svi oblici obaveštajnog delovanja, metode rada i postupanja dobijaju svoju specifičnost, adekvatnu složenost uslova u kojima se realizuju.

O pojmovnom određenju terorizma i terorističkih dejstava

Razmatranje pojmovnog i praktičnog definisanja terorizma, kako na globalnom tako i na regionalnom i lokalnom nivou, zahteva precizno određenje nekoliko bitnih kategorija. Na prvom mestu to je svakako odnos prema terorizmu kao savremenoj pojavi u društvenom razvoju ljudske vrste. Ovakav stav se fundira na premisi da se i terorizam kao savremeno zlo čovečanstva, posmatra kao određeni oblik ratnog procesa koji ugrožava bezbednost šire društvene zajednici. Pored toga, a na bazi analize razvoja ratnih procesa kroz istoriju ratovanja, može se pretpostaviti da se radi o poslednjoj fazi u ratnim procesima kao obliku rešavanja konflikta i ostvarivanja različitih interesa među ljudima, državama i interesnim zajednicama država. Polazište u ovakvom opredeljenju može se naći u Teslinoj psiho analizi ratnih procesa i stavu da će „potreba za ratnim procesima nestati onda kada brzina prenosa informacija duž zemljine kugle, bude jednaka brzini kretanja impulsa po kori velikog mozga čoveka“. Šta to u suštini znači. Poznato je da su svi ratni procesi inicirani potrebom dve strane za ostvarivanje određenih svojih ciljeva. Savremeni odnosi među „sukobljenim“ stranama, napadača (terorističke organizacije, grupe i države koje organizuju i pomažu realizaciju terorističkih napada u funkciji ostvarenja određenih ciljeva) i objekta napada su takođe fundirani na potrebi ostvarivanja određenih ciljeva. Uspostavljanje ravnoteže (poštovanje interesa obe strane u granicama normale) je jedini način prevazilaženja ovih najgnusnijih oblika ugrožavanja ljudske bezbednosti. Po pravilu, posebno u ovim dejstvima najviše ili isključivo stradaju civili, obični, nedužni građani koji u načelu nemaju nikakvog dodira sa interesima obe strane.

Ono što je svakako prvi korak u borbi Međunarodne zajednice na prevenciji i suzbijanju terorizma, jeste svakako „jedinstven“ ili jednak „aršin“ za svaki oblik terorističkog akta. Dakle jednaku pojmovnu definiciju mora imati i akt koji se izvršava na prostoru Amerike, Nemačke, Španije ili Srbije, Izraela i svake druge zemlje. Jednak odnos se mora imati prema svakoj zemlji koja na bilo koji način podržava ili pobuđuje ovakve aktivnosti. Mora postojati jedinstven Međunarodno-pravni okvir u definisanju, kategorizaciji i oblicima borbe protiv terorizma, bez postojanja kategorije «duplih standarda». Sve dok je određeni teroristički akt (akt oružanog ili drugog oblika napada u kome stradaju civilna lica i lica na službenim dužnostima) za jedne teroristički akt a za druge „oblik borbe za nacionalna prava“ ili nešto slično, ne može se očekivati potpuno rešenje problema prevencije i borbe protiv terorizma.

Drugi korak u prevenciji terorizma je svakako blokiranje i onemogućavanje finansiranja terorističkih organizacija, bez obzira odakle to dolazilo.

Odustajanje svake zemlje pojedinačno, kao i Međunarodne zajednice u celini od terorističkih snaga i oblika borbe u ostvarivanju svojih ciljeva, danas i sutra.

Demokratizacija u rešavanju svih političkih i drugih sporova među državama i etničkih i drugih zajednica u okviru država. Ovo podrazumeva multietničko, multi rasno, multi nacionalno i svako drugo društvo koje ne podrazumeva granice među ljudima.

Izražavanje ekonomskog aspekta u rešavanju problema terorizma (obezbeđivanje visokog po mogućnosti jednakog standarda za sve ljude i sve regione).

O pojmovnom određenju i klasifikaciji pobunjeničkih dejstava

Paralelni sistem vlasti, predstavlja sistem političke vlasti secesionista koji ne priznajući legalnu vlast države, koristeći sve metode i sredstva, teži postati jedina vlast na određenom prostoru.

Osnovni činioci društveno-političkog sistema koji to određuju nivo uspostavljenosti paralelnog sistema vlasti su:¹ *stepen egzistencijalne vezanosti stanovništva za zemlju kao tlo, tj. prostor; rano formiranje nacionalne svesti; rano usvajanje izvesnog stepena religijske svesti; vršenje demografske politike u interesu odbrambene moći; pripadnost sportskim i kulturno-umetničkim organizacijama; pripadnost masovnim društvenim organizacijama dece i omladine; formulisanje dugoročnih nacionalnih interesa; nacionalni koncenzus odbrambene politike i formulisanje ratnih ciljeva; krivično pravno uređenje vojne obaveze, mobilizacijskih poslova i šire integrisanje vojnih i civilnih struktura sa aspekta nacionalne bezbednosti; konačno definisanje doktrine ratne psihijatrije.*

Analizom svakog od ovih činioaca ponaosob, može se izvući opšti zaključak o mogućnostima praktičnog funkcionisanja paralelnog-pobunjeničkog sistema vlasti. Teorija organizacije, za uspešno funkcionisanje određenog sistema, ističe neophodnost postojanja jedinstva ljudi i sredstava sa zajedničkim ciljem. Napred navedeni činioци upravo predstavljaju operacionalizaciju ovog problema.

Karakterističan primer razvoja paralelnog sistema vlasti i pobunjeničkih dejstava je pobuna Albanaca (Šiptara) na Kosovu i Metohiji.

Nacionalni koncenzus odbrambene politike i formulisanje ratnih ciljeva albanskih secesionista se može sagledati kroz bitno karakteristike njihovog delovanja, a to su:²

- 1) pružanje otpora i bojkota merama države;
- 2) preuzimanje brojnih mera na očuvanju i jačanju stvorene homogenizacije svih secesionista u državi;
- 3) plansko, sistematsko i raznovrsno napadanje jedinica snaga bezbednosti (vojske i policije) u cilju njihovog razbijanja;
- 4) intenzivno para vojno organizovanje, naoružavanje i pripremanje za oružanu pobunu;
- 5) učvršćivanje sprege sa islamskim fundamentalistima u zemljama protokola i okruženja;
- 6) pokušaj obezbeđenja najviših mogućih stepena internacionalizacije „separatističkog pitanja“ u zemlji i
- 7) intenzivne mere na stvaranju ilegalnih (paralelnih) organa vlasti u svim oblastima društvenog života.

Nakon ovakvog koncipiranja ratnih ciljeva, paralelna vlast prelazi na vojno organizovanje što predstavlja početak pripreme pobunjeničkih dejstava.

Analizom delotvornosti pobunjeničkih ili masovnih otpora,³ može se zaključiti da ona uglavnom zavisi od toga:

- da li su dejstva organizovana?
- da li je javno mnjenje naklonjeno otporu?
- da li je legitimna vlast sklona otporu?

¹ Dr. Petar Kostić, Informator br. 8/92., str.172

² Milan Mijalkovski, „Teorija o ratu“, 2/92. str. 11.

³ Kristijan Melon i gr. autora, „Neoružani otpor“, Beograd, 1989. godine, str. 103.

Uvažavajući napred iznešene činjenice o prihvaćenosti i funkcionisanju paralelnog sistema vlasti, njenu efikasnost možemo, bez obzira na kontinuitet u razvoju, posmatrati kroz sledeće nivoe (faze) razvoja:

- I FAZA, faza odvratajuće efikasnosti,
- II FAZA, faza posredne efikasnosti i
- III FAZA, faza neposredne efikasnosti.

Odvraćajuća efikasnost uspostavljenosti paralelnog sistema vlasti može se definisati kao nivo na kome separatisti pokušavaju da primenom svih psihološko-propagandnih sredstava uz punu podršku stranog faktora i svih drugih sredstava, primoraju legalnu vlast na određene političke ustupke,⁴ preko kojih bi se došlo do ostvarenja postavljenog cilja.

Dakle, opseg ove faze kreće se od okolnosti u kojima subverzivna⁵ aktivnost predstavlja samo potencijalnu pretnju, koja je latentna ili početna pa do situacije u kojima do subverzivnih incidenata i aktivnosti dolazi često i na organizovan način. U ovoj fazi načelno ne treba očekivati izbijanje nasilja većeg obima. Moguće aktivnosti separatista u ovoj fazi su sledeće:

- S obzirom na svoje relativno slabe pozicije u ovoj fazi razvoja, separatisti će verovatno težiti izboru pogodnih rejonu i objekata početnog dejstva i ideološke i unutar organizacijske odnose.

- Uspostavlja se tajna organizacija
- Izvođenje psiholoških akcija u cilju unapređivanja lojalnosti stanovništva u odnosu na paravojne organizacije separatista.

- Počeci u uspostavljanju „vlade u senci“
- Regrutovanje, organizovanje i obučavanje oružanih elemenata za paravojne formacije.
- Izvršenje napada na organe policije i druge terorističke akcije.⁶
- Postavljanje osnove za spoljnu materijalnu i drugu pomoć.⁷

Posredna efikasnost: uspostavljenost paralelnog sistema vlasti predstavlja nivo na kome separatisti uz otvoreniju podršku stranog faktora i preduzimanjem određenih psihološko-propagandnih i diverzantsko-terorističkih akcija, primoraju legalnu vlast da odustane od očuvanja određenog dela svoje suverene teritorije. Ovaj nivo podrazumeva veće učešće međunarodne (posebno EZ) uz korišćenje vojno-političke situacije na drugom prostoru. Ova faza se još može nazvati i *fazom gerilskog rata*, a osnovne aktivnosti su sledeće:

– Aktivnosti I faze se nastavljaju.

– Kontrola stanovništva i teritorije od strane separatista se povećava i proširuje na čitav prostor zahvaćen pobunjeničkim dejstvima.

⁴ Lideri Albanaca na KiM su u toku 1991. i 1992. godine, uporno pokušavali da se kosovskim Albancima obezbedi učešće na Konferenciji o Jugoslaviji u Hagu, da se revitalizuje Skupština Kosova (suspendovana 8. juna 1990. godine), formira Vlada R. Kosovo, inicira raspisivanje referenduma o suverenoj i samostalnoj „R. Kosovo“.

⁵ Organizovana podrivačka delatnost iz inostranstva protiv političkog i društvenog uređenja neke države ili njenih političkih, društvenih, ekonomskih ili pravnih ustanova, ima za krajnji cilj promenu nosioca vlasti ili rukovodećih lica u državi, izmenu njenog društveno-političkog i ustavnog sistema. Oblast subverzije može biti od propagandističkih do terorističkih i diverzantskog delovanja. Zabranjena je odredbama međunarodnog prava. U SAD ima tretman „Ratne veštine“, Vojni leksikon, VIZ, Beograd, 1981. godine, strana 594.

⁶ U periodu od proglašenja „Kačaničkog ustava“ do današnjih dana na KiM je izvršeno više napada na organe policije u kojima je poginulo i teže ili lakše ranjeno veliki broj policajaca.

⁷ U periodu od proglašenja „Skupštine Kosova“ do danas intenzivirana je politička aktivnost rukovodstva Kosova (posebno Ibrahima Rugove) te je i samo pitanje KiM u više navrata stavljeno na dnevni red Saveta bezbednosti.

Gerilsko ratovanje postaje jedan od osnovnih oblika borbenih dejstava (b/d) a u nekim delovima se izvodi i odbrana većeg značaja.

U rejonima kojima dominiraju, separatisti uspostavljaju i legalizuju svoju vojnu i političku vlast. Kroz pretnje i druge oblike pritiska ostvaruje se zastrašivanje kod stanovništva i ono postaje lojalno novoj vlasti.

U ovoj fazi separatisti težište vojnih aktivnosti imaju na presecanju komunikacija, unošenju nesigurnosti na prostoru, onemogućavanje urednog snabdevanja jedinica i drugo.

Neposredna efikasnost: uspostavljenosti paralelnog sistema vlasti predstavlja nivo na kome su separatisti svim sredstvima uključujući i vojne akcije operativnih snaga, uspeli da uz međunarodnu pomoć dobiju političke ustupke i uspostave svoju vlast na delu teritorije ili na čitavom prostoru koji predstavlja njihov teritorijalni cilj.

Ova faza u vojnom pogledu tj. u pogledu oblika b/d, može se još nazvati i „manevarski rat“. Ova faza nastupa onda kada paralelna vlast i „pobunjeničvo“ počnu izvoditi organizovana b/d sa snagama bezbednosti zemlje.

Moguće aktivnosti paralelnih i paravojnih snaga u ovoj fazi su:

- Aktivnost iz I i II faze se nastavljaju i proširuju.
- Za borbu protiv legalnih snaga vlasti, se počinju koristiti taktičke jedinice, bataljoni i brigade. Počinju se zauzimati krupniji i ključni objekti, blokiraju se značajniji gradovi i garnizoni.

Ovakvim prikazom uslova i činioca koje vlast čine „legalnom“ (prihvatljivom) na određenom prostoru te predstavljanjem mogućih faza razvoja paralelnog sistema vlasti, želi se istražiti mogućnost stvarnog funkcionisanja paralelnog sistema vlasti na određenom neuralgičnom prostoru.

Savremeni koncepti borbe protiv terorističkih i pobunjeničkih dejstava

Aktivnosti u svetu u borbi protiv terorizma sastoje se od tri osnovne komponente: *operativne mere* – aktivnosti koje iniciraju vojne i bezbednosne snage protiv terorističkih ciljeva u svojoj oblasti; *odbrambene operacije* (prethode ima obaveštajne operacije) – aktivnosti čiji je cilj da onemoguće terorističke snage i da prekinu njihove napore da izvrše teroristički napad; *kaznene mere* – zakonske aktivnosti, s ciljem kažnjavanja organizatora i izvršilaca terorističkih napada, kao i onih koji pružaju podršku terorističkim organizacijama.

Prve dve komponente aktivnosti u borbi protiv terorizma razlikuju se međusobno jer se primenjuju u različitim fazama izvršenja terorističke aktivnosti. Ofanzivne aktivnosti su uglavnom usmerene na sprečavanje izvršenja planiranja u primarnim organizacionim fazama ili u fazama obuke za terorističke aktivnosti. Defanzivne aktivnosti imaju za cilj da prekinu pokušaj terorističkog napada u vreme kada je jedinica na svom putu ka cilju i na početku napada. Kaznene mere, s druge strane, odnose se na napade u svim fazama, od faze planiranja do konkretnog izvršenja napada.

Ciljevi borbe protiv terorističkih aktivnosti:

- *Minimiziranje obima terorističke aktivnosti i štete koja iz njih proizilazi* – Prema tome, cilj je da se broj terorističkih napada svede na minimum i da se time na minimum svede direktna i sekundarna šteta;

– *Nanošenje štete terorističkim jedinicama* – Kao posledica ambicije da se minimizira obim terorističkih aktivnosti, napori se koncentrišu na napade na terorističke i pobunjeničke jedinice u različitim fazama organizovanja: u kampovima za obuku, tokom izvršenja terorističkih aktivnosti, na putu ka objektu eventualnog napada, pri prelasku granice pa čak i tokom samog boravka u zemlji.

– *Pokušaj hvatanja osoba koje planiraju i predvode terorističke aktivnosti* – Sledeći cilj strategije bore protiv terorizma je precizno i metodično uklanjanje lidera terorističkih organizacija i funkcionera koji su direktno odgovorni za planiranje i izvršenje terorističkih napada.

– *Udari na terorističku infrastrukturu* – Udari na vojnu infrastrukturu terorističkih grupa u njihovim neposrednim vojnim okruženjima prisiljavaju ih da ulažu značajna sredstva u obnovu uništenih delova, što će verovatno prekinuti njihove planove za izvršenje terorističkih napada.

– *Potkopavanje morala terorista* – Anti-terorističke operacije su, između ostalog, usmerene i na moral terorista i njihovih simpatizera. Terorističke grupe su neprekidno angažovane na privlačenju i regrutovanju novih članova ili saradnika.

Operativne mere

Nakon donošenja odluke da se izvrši udar na terorističke baze, oni koji donose odluke imaju pred sobom nekoliko opcija, koje uključuju bombardovanje iz vazduha, napad sa kopna, pomorske operacije i precizne udare na terorističke vođe.

Bombardovanje iz vazduha

Najpristupačniji način koji ima najveću verovatnoću da zadovolji najveći broj zahteva koji se odnose na rat protiv terorizma, a da se pri tom izbegnu složene pripreme unapred, je bombardovanje iz vazduha.

U ciljeve na koje su tokom proteklih godina vršena bombardovanja iz vazduha spadaju komandni centri, baze za obuku, oblasti na kojima se vrše vežbe i pripreme, skladišta opreme i municije, smeštajni (stambeni) objekti, vojni položaji, bunker, i specijalni uređaji kao što su radio stanice.

Terorističke organizacije su se tokom proteklih godina u izvesnoj meri prilagodile akcijama bombardovanja iz vazduha, pa su poduzele mere za smanjenje broja žrtava i efikasnosti vazdušnih udara.

U te mere prilagođavanja spadaju i sledeće: smeštaj blizu civilnog stanovništva – cilj ove politike je da oteža vazduhoplovnim snagama pogađanje terorističkih ciljeva bez štete po život i imovinu civila; kratko zadržavanje u bazama.⁸

⁸ Tokom „dubinskog napada“ vazduhoplovstva Izraela u Libanu u oktobru 1986 (jugoistočno od Tripolija), prema palestinskim izvorima stradoalo je 7 terorista i 2 civila. „Jedan od vojnih komandanata Demokratskog fronta za oslobođenje Palestine – Abu-Haled – objasnio je razlog malog broja žrtava: iz straha od napada postoji politika koja zabranjuje teroristima da se zadržavaju u bazi“.

Kopnena ubacivanja

Postoje slučajevi u kojima bombardovanje iz vazduha ima nedostatke. Na primer, dobro utvrđeni položaji, pećine iskopane u planinskom terenu, blizina civilnog stanovništva i velika koncentracija protivavionskih topova. Ovi nedostaci vazdušnih udara ponekad uzrokuju da se donese odluka o korišćenju pešadije. Kopnena racija omogućava uništenje vojnih ciljeva smeštenih u gusto naseljenim područjima, uz minimiziranje opasnosti po civilno stanovništvo. U pešadijsku akciju uključen je znatno veći broj boraca nego u izvršenje bombardovanja iz vazduha. Čak i racije sa veoma malobrojnim jedinicama mogu se, iz različitih razloga, pretvoriti u kampanje mnogo većih razmera nego što je početno planirano.

Pomorski napadi

Ofanzivne akcije sa mora obično prate bombardovanje i kopnene racije. Pomorske snage u ovakvom scenariju obično imaju ulogu artiljerije koja se kreće morem i „omekšava“ ciljeve pre dolaska pešadije.⁹

Udari na terorističke vođe

Mada napadi koji se vrše na kopnene ciljeve mogu da budu uspešni uprkos odstupanjima od plana koji je izrađen u pripreмноj fazi, udari na terorističke vođe zahtevaju precizne obavешtajne aktivnosti, izuzetno složeno planiranje i besprekorno izvršenje.¹⁰

Uklanjanje terorističkih lidera može da ugrozi stabilnost terorističke organizacije i morala. Može da poveća tenzije i ličnu borbu među potencijalnim naslednicima, da sabotira buduće planirane akcije, i da nametne organizaciji da veći deo sredstava koristi za pronalaženje skloništa i zaštitu lidera.

Defanzivne operacije

Defanzivne operacije imaju za cilj da postave prepreke terorističkim jedinicama i da onemoguće njihove napore da izvrše teroristički napad u Izraelu. Tri osnovna cilja su onemogućavanje, upozoravanje i sprečavanje.

Pravne i kaznene mere

Neki smatraju da je kaznena komponenta neodvojiv deo opštih odbrambenih operacija, mada je kaznenu komponentu moguće tretirati i kao zaseban faktor, a ne kao odbrambenu aktivnost usmerenu na smanjenje sposobnosti terorista da izvršavaju svoje napade.

⁹ Kao deo ofanzivne akcije, Izraelske odbrambene snage su takođe koristile mornaricu u borbi protiv pomorskih baza i plovila koja pripadaju terorističkim organizacijama, s ciljem da onesposobe njihove namere da prebacuju operativce i oružje u Liban.

¹⁰ Nakon bombardovanja u Tunisu u septembru 1985. godine, pokojni Jicak Rabin, tadašnji ministar odbrane, definisao je politiku udara na terorističke vođe: „Moje viđenje terorizma je jednostavno: nema rešenja koje je zasnovano na jednom jedinom udaru, nema jedne jedine kampanje koja može da reši problem. Ono što je potrebno je da se, uz primenu preventivnih udara i drugih metoda, smanji ranjivost. Sledeći elemenat je izricanje maksimalnih kazni počinocima i saučesnicima. Ovde ne govorim o ličnom terorizmu protiv nekog pojedinca, nego u principu.“

Zakon i kaznene mere su zakonske aktivnosti čiji je cilj kažnjavanje, u punoj zakonskoj meri, onih koji planiraju i operativno izvršavaju teroristička dela, počev od saučesnika terorista, pa do onih koji pružaju podršku terorističkim organizacijama.

Situacija neuralgičnom delu teritorije (teritorije na kojoj se nalaze teroristi i pobunjenici) – postoji ekstenzivan kazneni sistem protiv terorizma, i on obuhvata hapšenje, administrativno pritvaranje, proterivanje, kao i pečačenje i uništavanje stambenih objekata dokazanih terorista.

Posebno su karakteristična iskustva Izraela u protiv terorističkim dejstvima – nedavno su usvojena neka nova rešenja koja su stupila na snagu a usmerena su direktno na one koje pružaju pomoć, podršku ili su članovi terorističkih organizacija. Cilj ovih zakona je da odvrate građane Izraela od takvih aktivnosti. Tokom poslednjih godina takođe su usvojeni određeni propisi čiji je cilj da se određena politika smesti u okvir civilne odbrane protiv terorističkih aktivnosti. Te politike su usvojene nakon posebno krvavih terorističkih napada, a tu spada i obaveza roditelja da obezbeđuju ulaze u škole.

Međunarodna zajednica i terorizam

Odmah nakon terorističkih akcija počinjenih u SAD 11. septembra 2001. godine, međunarodna zajednica je reagovala kako na globalnom planu (Ujedinjene nacije¹¹), tako i kroz regionalne organizacije (Evropska unija, OEBS, Savet Evrope i NATO).¹²

U skladu sa rezolucijom, sve države su u obavezi da *sprečavaju i suzbijaju finansiranje terorističkih organizacija i aktivnosti*, kao i da se uzdrže od svih oblika podrške terorizmu. Od njih se, takođe, traži da preduzmu sve neophodne mere u pravcu *sprečavanja terorističkih akcija, da ne pružaju utočište licima koja finansiraju, planiraju, podržavaju i sprovode ove akcije, kao i da ne dozvole da njihove teritorije budu korišćene za terorističke napade* na druge države.

Države se pozivaju i da razmenjuju sve relevantne informacije, kao i da osiguraju da nacionalno zakonodavstvo sadrži odredbe o strogo kažnjavanju terorista. Pored toga, od država se traži da sarađuju prilikom preduzimanja istrage o počinjenim terorističkim aktima i da, putem efikasne kontrole granica, spreče teroriste da se kreću iz jedne u drugu zemlju.¹³

Rezolucija koju je SB usvojio na predlog SAD, predstavlja korak dalje u borbi protiv međunarodnog terorizma. Stavljanjem njenih odredbi pod Glavu VII Povelje UN, dat je dodatni impuls primeni postojećih 12 međunarodnih konvencija o terorizmu, kojima su, *inače, sve zemlje pozvane da pristupe*, ali i izradi jedne sveobuhvatne konvencije.

¹¹ U Generalnoj skupštini je od 01. do 05.10. 2002. godine održana debata o merama za eliminisanje međunarodnog terorizma, tokom koje je po ko zna koji put osuđen međunarodni terorizam u svim oblicima. Informacija SMIP SRJ o aktivnostima Međunarodne zajednice; Beograd 08.10.2001. godine.

¹² Ujedinjene nacije su 12. septembra, usvojile rezolucije GS 56/1 i SB 1368, kojima su snažno osuđeni ovi akti i za koje je rečeno da predstavljaju pretnju međunarodnom miru i bezbednosti.

Savet bezbednosti UN je 28. septembra 2001. godine jednoglasno usvojio rezoluciju 1373 o problemu međunarodnog terorizma. Rezolucija, pored osude konkretnih akcija, sadrži i madnatorne mere za sveobuhvatniji pristup borbi protiv međunarodnog terorizma.

¹³ Savet Bezbednosti (SB) je formirao Komitet za nadgledavanje sprovođenja ove rezolucije i pozvao je sve zemlje da u roku od 90 dana obaveste o aktivnostima koje su preduzele u pravcu njene implemtacije.

*Ovom rezolucijom ulazi se u novu fazu tretiranja terorizma u okvirima UN i uopšte u međunarodnim odnosima, što otvara mogućnost za adekvatniji pristup rešavanju ovog problema.*¹⁴

EU je pripremila set mera¹⁵ za jačanje *policijske i sudske saradnje, daljeg razvoja međunarodnih pravnih instrumenata, blokiranje finansiranja terorista, jačanje bezbednosti u vazduhoplovstvu* i dr. Ove mere imaju za cilj borbu i protiv svih oblika nacionalizma, rasizma i ksenofobije, a protive se izjednačavanju *terorizma i islama*.

EU poziva sve zainteresovane države da se pridruže ovim Zaključcima kako bi to trebalo da urade zemlje kandidati koje su na pragu punopravnog članstva.

Stalni savet OEBS je 21. septembra izdao saopštenje¹⁶ kojim se osuđuje nedavni teroristički napad na SAD, izražava očekivanje da će počinioći biti brzo pronađeni i privedeni pravdi i spremnost svih zemalja članica OEBS za borbu protiv terorizma. Sa druge strane, ukazano je da se borba protiv terorista ne sme generalizovati i usmeravati na pojedine verske ili etničke grupe. Istaknuto je da se ne radi o sukobu različitih civilizacija i kultura već o sukobu vrednosti civilizovanog sveta sa jedne, i neuračunljivih faktora sa druge strane.

Parlamentarna skupština SE (PSEE) je na svom redovnom jesenjem zasjedanju (24–28. septembar o. g.) usvojila Rezoluciju 1258 (2001) kojom je pozvala međunarodnu zajednicu da pruži svu neophodnu pomoć Vladi SAD u njenom suočavanju sa posledicama terorističkog akta od 11. septembra o. g. i privođenju izvršilaca pravdi. U Rezoluciji se naglašava da sve akcije koje će se preduzimati treba da budu „u skladu sa međunarodnim pravom i uz saglasnost SB UN“.¹⁷

¹⁴ Od 12 najvažnijih konvencija kojima se regulišu pojedini aspekti borbe protiv međunarodnog terorizma, Tadašnja SCG je u periodu postojanja, ratifikovala šest. Zbog toga je neophodno da se što pre razmotri potreba prihvatanja sledećih konvencija: Protokola za suzbijanje nezakonitih akata nasilja na aerodromima iz 1988, Konvencije o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti platformi za bušenje nafte koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu iz 1988.; Konvencije o obeležavanju plastičnih eksploziva radi njihove detekcije iz 1991.; Međunarodne konvencije o suzbijanju podmetanja bombi od strane terorista iz 1997. i Međunarodne konvencije o suzbijanju finansiranja terorizma iz 1999.

¹⁵ Evropska unija je održala vanredni sastanak Saveta EU 21.09.2001. na kome su doneti Zaključci kojima je pozvala na stvaranje „najšire moguće svetske koalicije protiv terorizma pod okriljem UN“. Pored EU i SAD, koalicija bi trebalo da uključi minimum zemlje kandidate EU, Rusku Federaciju, arapske i muslimanske partnere, kao i „svaku drugu državu spremnu da brani zajedničke vrednosti“.

¹⁶ Predsedavajući OEBS, rumunski MIP, M. D. Đoana je u istupanju na specijalnoj sednici Stalnog saveta OEBS, 21. septembra 2001.godine ukazao na potrebu organizovanog delovanja svih članica OEBS i založio se za jačanje uloge OEBS u borbi protiv terorizma, preduzimanje hitnih mera i usvajanje deklaracije o terorizmu na narednom Ministarskom sastanku OEBS u Bukureštu. Podvukao je da treba iskoristiti postojeću klimu za preduzimanje efikasnih mera i predstavio tri moguće oblasti delovanja OEBS-jačanje političke solidarnosti, iskorenjivanje uzroka terorizma i regionalne inicijative. U okviru prve oblasti posebno je naglasio da sve zemlje OEBS treba da što pre ratifikuju sve relevantne međunarodne konvencije o terorizmu i ojačaju svoje zakonodavstvo. Založio se za imenovanje policijskog savetnika OEBS, jačanje mandata misija OEBS u ovoj oblasti, pre svega oko posmatranja granica i bezbednosti u posebno osetljivim područjima, kao i za obuku multietničke policije. Naglasio je da se borba protiv terorizma na sme koristiti kao izgovor za narušavanje ljudskih prava.

¹⁷ Komitet ministara Saveta Evrope (KMSE) se sastao u dva navrata (12. i 21. septembra o. g.) i usvojio Deklaraciju i Odluku kojima je snažno osudio terorističke akte počinjene u SAD i usvojio više kratkoročnih i srednjoročnih mera na liniji jačanja evropske i međunarodne saradnje u borbi protiv terorizma. Pozvao je sve zemlje članice Saveta Evrope (SE), koje to još nisu učinile, da potpišu i ratifikuju Evropsku konvenciju o sprečavanju terorizma.

NATO je, u skladu s tim, prihvatio osam mera,¹⁸ koje su predložile SAD: razmena obaveštajnih informacija o teroristima; pomoć državama članicama NATO i drugim državama u borbi protiv terorizma; pojačana bezbednost za objekte u SAD i državama NATO; ojačane snage NATO u zonama odgovornosti radi direktne podrške kampanji protiv terorizma; obezbeđenje stalnog odobrenja za prelete aviona SAD i drugih saveznika; pristup lukama i aerodromima u zemljama NATO¹⁹ za operacije protiv terorista.

Evidentno je da se prilikom izvođenja obaveštajnih delatnosti kao i obaveštajne operacije, kako svake države pojedinačno tako i MZ u celini posebno naglašava.

Specifičnosti obaveštajne operacije u protiv terorističkim i protiv pobunjeničkim dejstvima

Pojam, načini dejstva, organizacija i snage i sredstva

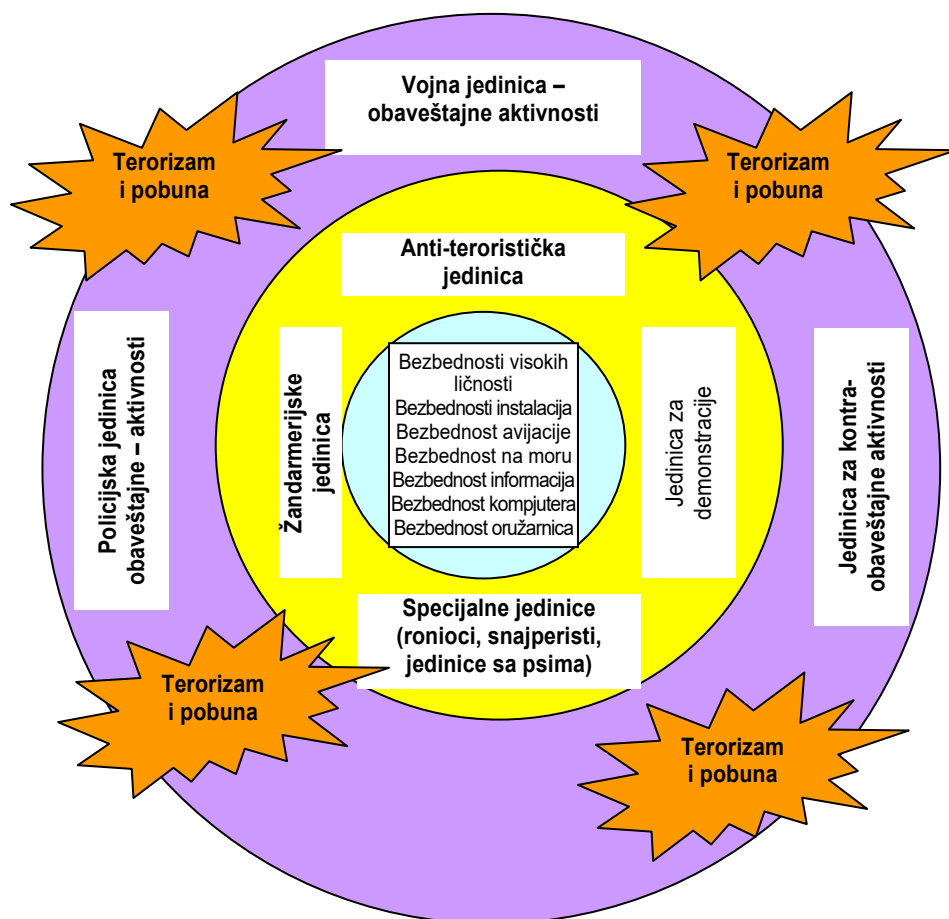
U teorijskom razmatranju, može se uslovno reći da postoji saglasnost teoretičara da se delatnosti u protiv terorističkim i protiv pobunjeničkim dejstvima mogu svrstati u tri osnovne grupe, i to: OBAVEŠTAJNE AKTIVNOSTI; ANTI-TERORISTIČKA; ANTI-POBUNJENIČKA DEJSTVA I BEZBEDNOST.

Obzirom da se obaveštajnim aktivnostima daje prvo mesto, odnosno da je ova aktivnost, po prirodi posla na prvom mestu, dovoljno govori o značaju ove delatnosti u protiv terorističkim dejstvima. U svakom slučaju pre nego što se pristupi definisanju oblika borbe, delatnostima i načinu dejstva kao i snage sredstva, neophodno je što jasnije odrediti neprijatelja. *Klasifikacija ovih snaga može se izvršiti po sledećem: terorističko-pobunjeničke organizacije na teritoriji koja nije pod našom kontrolom; terorističko-pobunjeničke organizacije, grupe i jedinice terorista raspoređenih na čitavom prostoru na kome se preduzimaju protiv teroristička dejstva; spoljne terorističke organizacije koje deluju na Kosovu i Metohiji (KiM), na centralnom delu juga Srbije i ulaze u R. Srbiju na legitiman način iz drugih susednih i zemalja Azije i Evrope (Islamski džihad, Hezbalah i druge) i saradnja nacionalnih manjina koje žive na teritoriji R. Srbije i njihovo eventualno pružanje logističke podrške kao i neposredno vršenje same terorističke akte.*

Osnovni nivoi i oblici dejstava u protiv terorističkim (PT) i protiv pobunjeničkim (PP) dejstvima data su na slici 1.

¹⁸ NATO je više puta reagovao kroz saopštenja svog Saveta. Najvažnije je da je Savet NATO 12. septembra 2001. godine zaključio da se teroristički akti na SAD smatraju napadom na sve druge zemlje članice NATO, u smislu člana 5. Sporazuma o osnivanju NATO. To istovremeno, pretpostavlja pravo NATO zemalja na kolektivni odgovor (oružanom akcijom) prema teroristima i zemljama koje ih podržavaju.

¹⁹ Oružane snage SAD i V. Britanije otpočele su 07. oktobra 2001. godine sa bombardovanjem centara za obuku terorista i vojnih ciljeva Talibana u Avganistanu. Time je odgovor međunarodne zajednice na terorističke akte počinjene protiv SAD 11. septembra 2001. godine ušao u novu fazu čije trajanje je za sada neizvesno, a koja, u skladu sa relevantnim rezolucijama GS i SB UN, omogućava upotrebu oružane sile.

Слика 1 – Основни облици борбе (дејстава) у против терористичким и против побуњеничким дејствима (страна искуства)

U planiranju borbe protiv terorističkih i pobunjeničkih snaga određuju konkretni programi koji se na nivou države preduzimaju radi popravljjanje ekonomskih, društvenih i političkih uslova i stvaranja povoljnih stavova kod stanovništva u odnosu na te uslove. Označavaju se ciljevi koje treba postići kao i politika i strategija koju treba primeniti radi njihovog postizanja.

U ciljeve planiranja protiv terorističke i protiv pobunjeničke odbrane, spada: ustanovljavanje uslova koji pružaju mogućnosti za izbijanje pobune; definisanje ciljeva i uspostavljanje prioriteta; određivanje stvarno postojećih i mogućnih ekonomskih, društvenih i političkih resursa i procenjivanje njihove sposobnosti za postizanje ciljeva unutrašnjeg razvoja društva; odabiranje i određivanje sredstava i načina za mobilisanje stanovništva i

resursa radi postizanja ciljeva; uspostavljanje osnove za alokaciju ograničenih resursa; planiranje obuke, na svim nivoima države i njenih organa, u postupcima javne uprave i razvoja; obezbeđivanje koordinacije i doslednosti rada i delovanja raznih organa države i privatnih grupa; planiranje adekvatnih mera obezbeđenja stanovništva i takve sredine unutar koje se operacije i delatnosti razvoja mogu izvoditi.

Planiranje ove odbrane treba da koordinira i nadgleda odgovarajuća organizacija –organ (koordinaciono telo) na nacionalnom nivou.

Planiranje odbrane od PT i PP dejstava

Planiranje ove odbrane se zasniva na poznavanju: pretnje, odnosno opasnosti; operativnih uslova, odnosno postavljenim nacionalnih ciljeva, organizacije i potreba; i drugih planova. U planiranje na svim nivoima spada organizovanje neposredne koordinacije između vojnih i civilnih faktora.

Cilj odbrane od PT i PP dejstava je da organizuje najefikasnije korišćenje odbrambenih resursa u sprovođenju kako programa zaštite tako i programa unutrašnjeg razvoja. Nacionalni plan daje smernice za postizanje dugoročnih ciljeva, a planovi koji se sastavljaju na nižim nivoima bave se postizanjem kratkoročnih ciljeva.

Pre i u toku I faze pobunjeničtva, težište se u planiranju unutrašnje odbrane postavlja na učešće vojske u aktivnostima civilnih organa na sprovođenju programa unutrašnjeg razvoja, a u toku II i III faze pobunjeničtva na suzbijanje i poražavanje borbenih snaga pobunjenika.

Planiranje unutrašnje odbrane od terorističkih i pobunjeničkih dejstava treba da: odražava nacionalno uspostavljene prioritet u alokaciji resursa i da bude tesno koordinirano sa planiranjem i planovima u domenu unutrašnjeg razvoja; pruža takvu organizacionu strukturu koja će olakšati koordinaciju i primenu svih planova; predvidi aktivnosti ustanika i obezbedi ofanzivno suprotstavljanje tim aktivnostima, radi preuzimanja inicijative; nastoji na sprečavanju eskalacije nasilja.

Ostali faktori planiranja unutrašnje odbrane. Treba shvatati i uzimati u obzir sledeće faktore: Operacije i dejstva unutrašnje odbrane treba usmeravati na uspostavljanje i održavanje kontrole nad prioriternim rejonima; Organizacijom treba da se obezbedi jasna podela odgovornosti i linije komandovanja i upravljanja. Područja i sektori odgovornosti moraju biti jasno definisani; Planovima treba predvideti obuku svih snaga odbrane i drugo.

Posebno mesto u ovim aktivnostima ima obaveštajna delatnost.

Specifičnosti obaveštajnih operacija u protiv terorističkim i protiv pobunjeničkim dejstvima

Obaveštajne snage i sredstva kojima se raspolaže i treba imati potrebna uputstva za prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka i informacija o pobunjenicima, atmosferskim uslovima, zemljištu i stanovništvu. To predstavlja poseban problem organizovanja i izvođenja obaveštajne operacije. Pored toga, organizacija obaveštajne operacije protiv pobunjeničkih snaga treba da sadrži i uputstva o izvođenju onih kontraobaveštajnih aktivnosti koje su potrebne radi svođenja na najmanju razmeru pobunjeničke špijunaže, subverzije i diverzija.

Dakle radi se o neposrednoj koordinaciji obaveštajnih i kontraobaveštajnih aktivnosti.

Plan obaveštajne operacije treba da sadrži obaveštajne potrebe i informacije koje se odnose na psihološka dejstva, odnose sa građanstvom i bezbednost veza, u onoj meri koliko je potrebno za praćenje i podržavanje tih delatnosti.

Za uspešno izvođenje obaveštajne operacije potrebno je da funkcioniše efektivan obaveštajni sistem koji obuhvata sve aspekte pobunjeničtva. Vojne obaveštajne delatnosti, usklađene sa ostalim subjektima obaveštavanja koje preduzima i sprovodi država, moraju otpočeti što ranije da bi se mogle uspešno suprotstaviti potencijalnom ili već aktivnom pobunjeničtvu. Od posebne važnosti su *obaveštajne operacije* i dejstva usmereni na neutralisanje ili uništavanje efektivnosti infrastrukture pobunjeničtva i na uspostavljanje baze podataka, u sklopu priprema za sve uloge koje bi vojska trebalo da igra prilikom nanošenja poraza pobunjeničkom pokretu.

Obaveštajne operacije služe planiranju i izvođenju operacija protiv terorističkih i protiv pobunjeničkih snaga, tako što se pomoću njih stiču opšta i posebna znanja o rejonima u kojima se te operacije izvode i o pobunjeničkim snagama. Uopšte uzevši, početni ciljevi obaveštajne delatnosti su sledeći: ustanoviti da li su i u kojem stepenu prisutni indikatori predstojećeg pobunjeničtva; prikupiti podatke i informacije o pobunjenicima, meteorološkim uslovima, zemljištu i stanovništvu; na najmanju meru ograničiti obaveštajne, subverzivne diverzantske aktivnosti pobunjenika.

Subverzija prethodi ostalim aktivnostima pobunjenika i stavlja se u toku čitavog procesa razvoja pobunjeničtva, na način kao što se gerilsko ratovanje, pošto otpočne, nastavlja u fazi manevarskog rata. Cilj subverzivnih delatnosti pobunjenika je da stanovništvo odvoje od legalnih institucija i one predstavljaju jedan od ranih indikatora prisustva pobunjeničke organizacije.

Civilne i vojne obaveštajne agencije treba da budu posle organizovanja pobunjeničkih grupa u stanju da ih identifikuju i da daju preporuke za budući nadzor nad njima ili za preduzimanje operacija za njihovo neutralisanje.

Objedinjeni i centralizovani obaveštajni sistem je od bitne važnosti za efektivno izvođenje operacija odbrane od terorističkih i pobunjeničkih dejstava.

Obaveštajni sistem treba da na nivou države obezbedi: nesmetano funkcioniše širom čitave zemlje; vodi centralnu evidenciju obaveštajnih podataka i informacija; održava jedan centralizovani sistem kontrole obaveštajnih izvora; koordinira sve obaveštajne i kontraobaveštajne programe; vrši usmeravanje obaveštajnih delatnosti, uključujući tu i prikupljanje, obradu i diseminaciju obaveštajnih podataka i informacija; sastavlja nacionalne obaveštajne i kontraobaveštajne planove i procene; prema dobijenim zadacima, organizuje specijalne operacije i upravlja njihovim izvođenjem.

Na nivou države i na svakom sledećem nivou rukovođenja organizacije trebalo bi uspostaviti sistem za koordiniranje obaveštajnih delatnosti.

Osnovni obaveštajni podaci i informacije o nekom rejonu i situaciji izvlače se iz strategijskih obaveštajnih izveštaja i studija, ažuriranih podacima i informacijama tekućeg karaktera. Za efektivno izvođenje obaveštajnih operacija potrebne je izučavanje unutrašnjih i spoljnih snaga koje deluju subverzivno protiv društva. Rezultati tog izučavanja čine osnovu za obaveštajnu procenu i kasnije obaveštajne planove, koji se na osnovu te procene sastavljaju.

Informacije stratezijskog značaja, koje mogu ukazati na postojeće ili moguće probleme pobunjeničtva. Ove informacije se crpe iz opštih političkih, ekonomskih i društveno-kulturnih informacija.

Podaci i informacije do kojih se dolazi zahvaljujući slabostima svojstvenim sistemu pozadinskog obezbeđenja oružanih elemenata pobunjeničkog pokreta za uspostavljanje i funkcionisanje objekata za pozadinsko obezbeđenje tih elemenata potreban je znatan broj ljudi, koji razvijaju uočljive aktivnosti oko prikupljanja, uskladištavanja i distribucije raznih materijala. Usmiravanjem obaveštajne delatnosti na taj sistem pozadinskog obezbeđenja mogu se u ranoj fazi otkriti i identifikovati najvažniji elementi pobunjeničke organizacije uključujući tu i otkrivanje pripadnika političke strukture pobunjeničtva.

U delatnosti za obaveštajno obezbeđenje tekućih aktivnosti i za potrebe priprema za obaveštajne operacije koje će se u budućnosti preduzimati spadati sledeće: izrada detaljnih studija o zemljištu, meteorološkim uslovima i grupama stanovništva (uključujući tu i etničke, verske i plemenske manjine); sastavljanje analiza jakih i slabih strana državnih institucija, njenih organa i snaga, i pobunjenika; pripremanje, izrada i distribucija geografskih i topografskih karata čitave teritorije zemlje, aero-fotosnimaka i drugih formi vizuelnih informacija, na osnovu podataka dobijenih kako iz stratezijskih tako i taktičkih izvora.

Prikupljanjem i obradom obaveštajnih podataka moraju se obezbediti tačne i blagovremene informacije koje će zadovoljiti vojne i civilne potrebe na svakom operativnom nivou. Potrebe obaveštajnim podacima i informacijama zavise od ešelona (nivoa) kojem su potrebni, od korisnika i od zadataka koje korisnici dobijaju. Pošto za sve korisnike ne postoji jedinstveni šablon tih potreba, programi prikupljanja i proizvodnje obaveštajnih podataka i informacija moraju biti fleksibilni i predviđati nekoliko stepena detaljnosti (taktička, operativna i stratezijska. Određivanje ciljeva prikupljanja i obrade tih podataka i informacija iziskuje detaljnu analizu.

Blagovremena diseminacija obaveštajnih podataka i informacija je bitno važan aspekt procesa obaveštajnog obezbeđenja. Česte potrebe za trenutnim reagovanjem na prikupljene ili dobijene obaveštajne podatke i informacije iziskuju uspostavljanje sistema za brzu obradu obaveštajnih podataka i prenošenje podataka i informacija vojnim i policijskim jedinicama na operativnim nivoima. Kada za to postoje uređaji i resursi, treba uspostaviti osnovne, rezervne i specijalne kanale za prenošenje tih podataka i informacija.

Informacije iz domena bezbednosti moraju se štiti svim raspoloživim sredstvima i proveravati samo onim proverenim osobama kojima su po službenoj dužnosti potrebne. Čak i nad proverenim osobama treba vršiti neposredan nadzor i posmatrati ih, jer mogu biti izložene raznim uticajima pobunjenika, uključujući tu i prisile, ucene i druge vrste pritisaka.

Da bi se borba protiv oružane pobune na određenom delu teritorije uspešno izvodila, neophodno je da komandanti jedinica (Vojske, policije i žandarmerije) na, dobro poznaju snage i mogućnosti separatista i njihovih namera. Moraju stalno pratiti, ceniti i predviđati eventualna dejstva paralelnog sistema vlasti i aktivnosti na spoljnjem planu, bitnih za događaje na tom delu teritorije.

Radi pravovremenog obaveštavanja i otkrivanja eventualne oružane pobune te pravovremenog preduzimanja mera zaštite neophodno je: centralizovano prikupljanje svih obaveštajnih podataka od najnižeg do najvišeg nivoa; dvosmerni tok obaveštajnih podataka (izveštaji i obaveštenja); pravilna i potpuna procena eventualnog baziranja jedinica, naoružanja i drugih sredstava jedinica oružane pobune.

U zavisnosti od faze razvoja paralelnog sistema vlasti i oružane pobune dolazi do suštinske promene odnosa obaveštajne i kontraobaveštajne delatnosti. Ovo je neophodno uskladiti u odnosu na nivo sukoba.

U uslovima postojanja jasno postavljene linije fronta, funkciju obaveštajnog i kontraobaveštajnog rada treba jasno podeliti radi uspešnijeg delovanja vlastitih snaga.

U cilju uspešne borbe sa eventualnom oružanom pobunom, neophodno je izvršiti detaljnu analizu stanja paralelnog sistema vlasti korišćenjem iskustva iz *prethodnih sličnih dejstava*, formirati model rasporeda, praćenja aktivnosti snaga oružane pobune.

Izvođenje obaveštajna operacija na ugroženom delu teritorije, može se podeliti u pet faza, i to:

I faza procene: obuhvata procenu, proučavanje snaga oružane pobune, njihove doktrine, taktike, mogućnosti, opreme i drugih faktora koji utiču na njihovu snagu; modelom (karta obaveštajnog organa) se prikazuje doktrina paralelnog sistema vlasti uključujući ešaloniranje, širinu fronta, dubinu, raspored jedinica i objekata. Na ovom obaveštajnom modelu mogu se prikazati i neki podaci o sopstvenim jedinicama, posebno oni koji utiču na obaveštajni rad u jedinici.

II faza obaveštajne operacije razmatra rejone – zone odgovornosti i zone interesovanja na osnovu dobijene zone odgovornosti jedinica (garnizona).

III faza je pretvaranje procene zemljišta, obaveštajnih podataka, grafičkim prikazivanjem preko paus papira na modelu (kartu).

IV faza obaveštajne operacije obuhvata analizu uticaja meteoroloških uticaja na zemljište i procenu njegovog uticaja na neprijateljeve i naše snage.

Vfaza predstavlja integraciju svih podataka o neprijatelju. Svi podaci se prikupljaju i pretapaju u detaljnu analizu o neprijatelju.

Radi uspešne procene, neophodno je da obaveštajni organ pripremi tri modela i to:

1. trenutna situacija kod snaga oružane pobune,
2. mogući razvoj događaja,
3. obezbeđenje sprovođenja odluke komandanta.

Na modelu trenutne situacije treba prikazati sve ono što čini umanjujući faktor efikasnosti, organizovanja i spremnosti paralelnog sistema za oružanu pobunu.

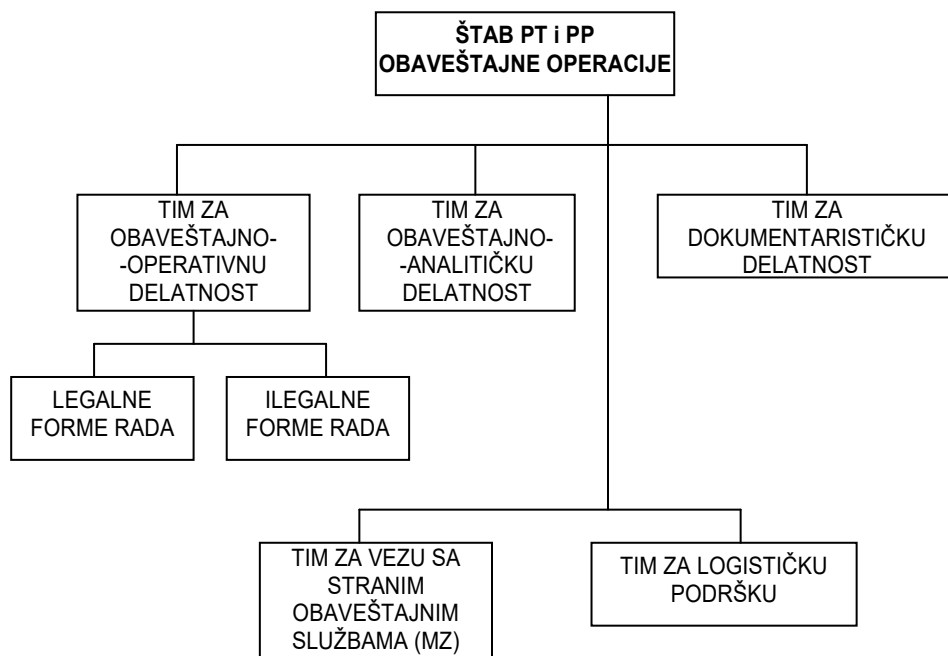
Model o razvoju situacije obuhvata predviđanje pod kojim uslovima i kada će paralelni sistem vlasti separatista otpočeti oružanu pobunu.

Model obezbeđenja sprovođenja odluke predstavlja krajnji model, najefikasniji model eventualnog delovanja neprijatelja. Ovaj model treba da obezbedi komandantu uspešnu zaštitu sopstvenih snaga u borbi sa snagama oružane pobune.

Osnovne specifičnosti i karakteristike jedinica za prikupljanje obaveštajnih podataka u obaveštajnoj operaciji

Za uspešno organizovanje i izvođenje obaveštajne operacije protiv terorističkih i pobunjeničkih snaga, neophodno je postojanje adekvatnih jedinica i institucija, slika 2.

Zadaci ovih jedinica su: infiltriranje organizacija i grupa; upravljanje sistemom prikupljanja i obrade podataka; upravljanje dugoročnim obaveštajnim aktivnostima; prevencija terorističkih i pobunjeničkih aktivnosti pre nego što započnu.

Слика 2 – Начелна шема организације и руковођења у обавештајној операцији

Osnovne karakteristike i sposobnosti ovih sastava trebaju biti: poznavanje neprijatelja i njegovog načina delovanja; upravljanje kadrovskim resursima; operacija počinitelaca; upravljanje tehnološkim (tihim) sredstvima: nadgledanje, osmatranje, fotografisanje, snimanje (prisluškivanje); istraga: ispitivanje; poligraf kao sredstvo za istragu i ispitivanje; analiza, obrada, zaključci; izveštavanje nadređenih i terenskih jedinica; upravljanje dugoročnim i kratkoročnim obaveštajnim operacijama

Uspešno prikupljanje obaveštajnih podataka načelno zavisi od sledećih uslova:

- Jasnog postavljanja zadatka i cilja anti-terorističke obaveštajne jedinice;
- Dobro poznavanje neprijatelja;
- Poznavanje načina delovanja neprijatelja;
- Osnovne metode:
 - Izbor kadrova
 - Izbor tehničkih izvora podataka
 - Izvođenje obaveštajne operacije
 - Korišćenje nečujnih izvora

Posebno važnu ulogu u pripremi obaveštajne operacije ima izbor kadrova, definisanje njihovih zadataka i drugo.

Metodi pokrivanja koji se u toku operacija koriste u svetu su: osnovno pokrivanje kao metod prikupljanja obaveštajnih podataka; podela po oblastima; planiranje pokrivanja; planiranje ciljeva i zadataka; lokatori; prelazak sa osnovnog pokrivanja na sistem izvora sa specifičnim ciljevima

Tehnički izvori imaju posebno mesto. Prilikom angažovanja tehničko-tehnološkog faktora u izvođenju operacije mora se definisati sledeće:

- definisanje prednosti i nedostataka;
- metode prikupljanja obaveštajnih podataka iz tehničkih izvora;
- bezbednost tehničkih izvora;

U toku izvođenja operacije mogu se izdvojiti sledeće aktivnosti, i to: operacije nadgledanja; operacije osmatranja; operacije fotografisanja; operacije postavljanja prisluškivača i telefona

Zaključak

Osnovni preduslovi uspešne borbe sa PT i PP dejstvima jeste pre svega jedinstvo borbe u prevenciji terorizma i pobunjeništa bez obzira gde se on pojavio, od strane svih država. *U okviru toga razmena podataka o pojavi, bazama obuke i eventualnim ciljevima napada terorista (osnovni sadržaji obaveštajne operacije).*

Na kraju najbitnije u borbi protiv izazivanja ratnih procesa a time i terorističkih akcija, predstavlja međusobno komuniciranje između ljudi kao i razmena svakog oblika informacije. Kada se to obezbedi onda će se ljudski napor okrenuti u drugom pravcu delovanja a to je svakako već „*nabujala reka*“ globalne opasnosti čovečanstva od ugrožavanja opšte bezbednosti izazvane narušavanjem životnog prostora čoveka na zemlji.

Ono što je u ovom momentu najbitnije (u konstelaciji aktuelne međunarodno bezbednosne situacije) jeste da se mora shvatiti terorizam kao najviši oblik ugrožavanja bezbednosti čoveka i države kao celine ali i međunarodne zajednice. Vrlo je bitno prihvatiti nekoliko činjenica koje ovu pojavu čine još opasnijom, a to je: *da su metode delovanja terorista takve da zahtevaju mnogo kompleksniji pristup u suprotstavljanja (prevencija bombaša samoubice, aviona samoubice i slično); priznavanje činjenice da su teroristi uglavnom ti koji u ovom obliku sukoba imaju mogućnost zadržavanja pune inicijative u svojim rukama (po vremenu, cilju, sredstvima napada i slično); stvaranje uslova da se u borbi sa teroristima preuzme inicijativa bez ugrožavanja bezbednosti ljudi i podrška šire Međunarodne zajednice svim legalnim snagama bezbednosti u preduzimanju ovih mera (dakle jednako pravo da po centrima za obuku mogu dejstvovati i snage bezbednosti Francuske, Nemačke, Izraela i Republike Srbije i drugih jednako); Obezbeđivanje posebnih zajedničkih sredstava (na nivou MZ) za finansiranje borbe protiv međunarodnog terorizma kao i obezbeđivanje normalnih uslova života i rada u zemljama čije snage su uključene u prevenciji terorizma na bilo kom delu zemljine kugle; kao i razmatranje posebnog aspekta borbe protiv terorističkih dejstva u velikim urbanim sredinama.*

Posebno je značajno da se u globalnoj borbi protiv terorizma ispoštuje princip *jedinstva, posebnosti i opštosti*. To znači da treba od opštih zajedničkih principa omogućiti svakoj zemlji pojedinačno da se izbori sa terorizmom na svom prostoru a onda na nivou Međunarodne zajednice, zajedničkim akcijama svih zemalja u prevenciji međunarodnog terorizma. Vrlo je bitno da se u ovoj borbi ničim ne ugroze sve vrste slobode i prava čoveka.

Dakle, bez obzira koliko to nekome u ovom momentu delovalo, neverovatnim, težište u prevenciji i borbi protiv terorizma treba što pre prenositi sa oružanog na *neoružano delovanje (neratno delovanje) čiju suštinu čini upravo obaveštajna operacija*. Razvojem savremenog, bogatog i demokratskog društva obezbeđuju se prvi i najvažniji uslovi prevencije i borbe protiv terorizma. Svakako da to nije pravilo i za terorizam koji, u većini slučajeva, svoju osnovu ima u verskom fanatizmu.

Ono što uvek stoji iznad terorizma, bilo da je reč o lokalnom ili globalnom, svakako je organizovani kriminal. To je ono što obezbeđuje manjoj grupi ljudi profit bez osnove i velikih napora a istovremeno obezbeđuje velika finansijska sredstva, za dalje obrte, pa i putem terorizma.

Zato prevenciju i borbu protiv terorizma i izazivanja pobuna mora pratiti i paralelna borba protiv organizovanog kriminala na svetskom nivou.

Literatura

- [1] Милан Мијалковски, „Теорија о рату“, *Војно дело*, 2/92, 1992.
- [2] Кристијан Мелон и гр. аутора, *Неоружани отпор*, Београд, 1989.
- [3] *Искусства Израела у против терористичким дејствима*, Цион Газит, ИМИ, Израел.
- [4] *FM 30–17A*
- [5] *FM 30–18*
- [6] *FM 34–1*
- [7] *Стратегија оружане борбе*, издање ССНО 1983.
- [8] *Правило обавештајно обезбеђење оружаних снага*, издање ССНО, 1987.
- [9] *Обавештајно-оперативна делатност војно-обавештајне службе*, издање ССНО, Друга управа 1983.
- [10] *Војна енциклопедија*, 2. издање, књига 7 и 10.
- [11] Влада Влаховић, *Обавештајна операција*, стручни рад, ШНО, 2002. година, Београд.
- [12] *Закон о одбрани*, издање ВИНЦ Београд 1993.
- [13] *Војни лексикон*.
- [14] *Лексикон безбедности*, издање „Партизанска књига“, Београд 1986.
- [15] *Основи безбедности*, Полицијска Академија, Београд 1994.
- [16] Милован Ђелебића, *Обавештајна служба у НОР-у*, 1987.
- [17] Славко Вукчевић, *Борбе и отпори у окупираним градовима Југославије 1941–1945*, Београд, 1985.
- [18] Милан Зечевић, *Војна дипломатија*, ВИНЦ, Београд, 1990.
- [19] Уредба о критеријумима за утврђивање података значајних за одбрану земље који се морају чувати као државна или службена тајна и о утврђивању задатака и послова од посебног значаја за одбрану земље које треба штитити применом посебних мера безбедности, *СВЛ* од 21. јула 1994.
- [20] Милан В. Петковић, „Дипломатија и рат“, *Војно дело*, 3/96, 1996.
- [21] Милан В. Петковић, *Тајни ратници*, ТЕТРАГМ, Београд, 1996.